

Forkastet eller anerkendt?

Solveig Troelsen
SDU, Institut for
Kulturvidenskaber
&
VIA University College

- et eksplorativt studie folkeskoleelevers
afgangseksamen i 'Dansk, skriftlig fremstilling'

Spurt gennem et omfattende projekt

- Baggrund (hvorfor?) Når noget undrer og virker uhensigtsmæssigt, må vi forstå for at forandre!
- Kort om casestudiets genstand (hvad?)
- Forskningsspørgsmålet (hvordan?)
- En model blev til en struktur – om metodologi (med hvad?)
- *Forkastet eller anerkendt?* – delstudierne, empiriske fund
 - *En invitation man ikke kan afslå* – om skriveordren
 - *At håndtere flertydighed under pres* – om elevernes tekster, Marika som eksempel
 - *Sig det med sproglomster!* – om censorers kvalitetsnormer i vurderingsarbejdet
- En model for eksamen i kontekst – til opsamling og teoretiske fund samt afsæt for nye overvejelser

Foranderlighed, selvfølgelighed og fravær af viden

Foranderlighed: Nye betingelser for afgangsprøven i skriftlig fremstilling og for skrivning i skolen i det hele taget.

- ✓ Fra frivillig prøve til obligatorisk high-stakes-eksamen (over 12 år):
afgørende for retskrav på ungdomsuddannelse (2015, 2019 f.)
- ✓ Ny læreplan '*Nye fælles mål*' (2015 f., genfortolket og -formidlet 2019)
- ✓ Fra to bedømmere til én (2016 f.).
Lav bedømmerreliabilitet og manglende dialog mellem undervisere og censorer
- ✓ Ny eksamenskonstruktion (2017 f.): adgang til internettet, digitaliseret prøvemateriale og delvist nye vurderingskriterier (kritisk søgning og multimodalt layout)

Selvfølgelighed/naturalisering og manglende refleksion kendetegner opfattelsen af afgangseksamen og skriveundervisning (Christensen, Elf & Krogh 2014, Iskov & Troelsen 2015).

Vidensunderskud – fravær af forskningsviden om afgangseksamen og prøver i det hele taget i DK.

Genstanden: Afgangseksamen i 'Dansk, skriftlig fremstilling'

- Én ud af 4 deleksamener i dansk som i gennemsnit skal give karakteren 02 (bestået). De øvrige er *Retskrivning*, *Læsning* og *Mundtlig dansk*.
- Eneste nationale prøvning af elevernes skrivning i dansk grundskole
- Obligatorisk for alle elever siden 2007
- Udformes af en opgavekommission nedsat af Undervisningsministeriet
- Bedømmes anonymt af én beskikket censor.
- 3½ times "gymnastiksalsprøve" med adgang til internettet

Forskningsspørgsmål

*Hvad kendetegner elevers eksamensskrivning som **tekster i kontekst** ved folkeskolens **afgangseksamen** i 'Dansk, skriftlig fremstilling'?*

- Hvad kendetegner **skriveordren** til FP9 Dansk, skriftlig fremstilling (iPrøven) som tekst i kontekst? Herunder: Hvordan konstrueres faglighed i skriveordren? Og hvordan positionerer skriveordren sin indskrevne modtager som skrivende subjekt?
- Hvad kendetegner **elevbesvarelser** ved afgangseksamen i skriftlig fremstilling 2017 som henholdsvis social handling, fagdiskurs og tekst fra globalt til lokalt niveau? Herunder: Hvilke tekstnormer kan udledes af elevteksterne? Og hvordan konstruerer eleverne sig selv som skrivere i tekstkulturen?
- Hvilke kvalitetsnormer danner grundlag for danskensorers **bedømmelse** og udmøntede karakterer ved afgangseksamen i skriftlig fremstilling? Herunder: Hvordan forstår censorer deres egen rolle i bedømmelsen? Og hvordan opfatter de elevskriverne?
- Hvilke overvejelser giver disse studier anledning til, forskningsmæssigt og i relation til den danske eksamenspraksis?

Studiets empiri

Delstudie 1+2 (casens tekster)

- Prøvematerialet fra FP9 skriftlig dansk 4. maj 2017 med paratekster: Læreplan og prøvevejledning.
- 57 elevbesvarelser fra en gennemsnitlig caseskole + eksamenskarakterer
 - Intensivudvalg på 12 tekster: 4 netop bestået, 4 middel og 4 med topkarakter.

Delstudie 3 (forskerGENEREREDE tekster)

- 6 beskikkede censorers think-aloud-bedømmelser af 7 udvalgte tekster fra intensivudvalget
- 7 censorers karakterer for de 7 udvalgte tekster (eksamenskarakterer samt TA-bedømmelser)
- 2 fokusgruppesamtaler med de samme censorer om tekstkvalitet med afsæt i temaer udledt af think-aloud-optagelserne

Teoretisk inspiration – kontekstualiteten medtænkt

Et paradoks? Hvordan gribe en kontekst som netop er karakteriseret ved dekontekstualisering?

Et sociokulturelt og nyretorisk blik – jeg ser (bl.a.) med:

- Bakhtins forståelse af alle ytringer som dialogisk forbundne (Bakhtin 1986)
- New Literacy Studies – afgangsprøven som *literacy-hændelse* – altid situeret og i interaktion med kulturkonteksten.
- Ivanič' fokus på sammenhængen mellem skrivning og *identitet*
- Antropologisk tekstvidenskab:
Optaget af at forstå tekster som *situationskontekstuelle ytringer i lyset af de mere eller mindre stabile kulturkontekster de også er ytret i* (Berge 2012)
- Nyretorikkens fokus på den retoriske situation og forståelsen af genre som social handling (Miller 1984).

Skoleskrivningens konstellationer

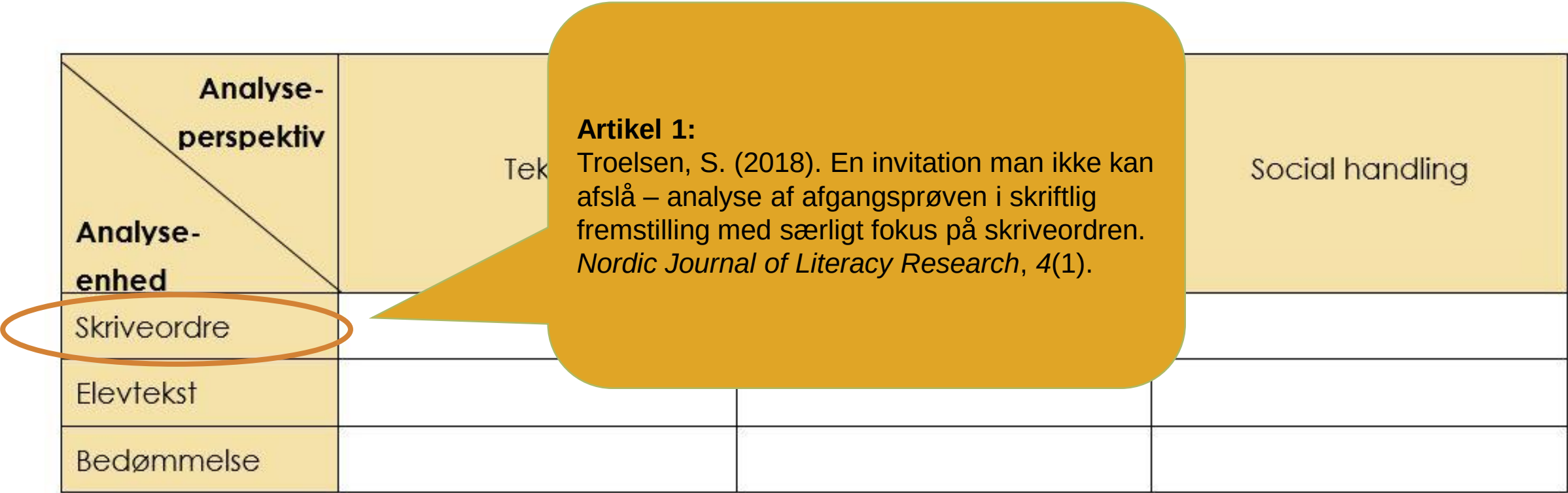
FoS-projektet (Faglighed og skriftlighed) modellerer med afsæt i Bakhtin skrivekulturer i udskoling og gymnasium som genkommende konstellationer af ytringer (Krogh 2015):

- Lærers skriveordre *initierer* elevens skrivning
- Elevens tekst *besvarer* skriveordren
- Læreren *responderer* på elevens tekst
- Eleven *reflekterer* over 1-3
(i FoS konkret i Talk-Around-Text-interviews med forskeren)

Afgangseksamen som skrivekonstellation

Konstellationsmodellen fra FoS-projektet (Krogh, 2015) bearbejdet til eksamenskonteksten (Troelsen, 2018)

FOLKESKOLENS PRØVER

Forside

Før du skriver

1 Digital mobning

2 Strandet mellem Svendborg og Ærø

3 Prins eller prinsesse?

4 Humor

Dansk

Prøve med adgang til internettet

Du skal vælge en af disse opgaver:

- 1 Digital mobning
- 2 Strandet mellem Svendborg og Ærø
- 3 Prins eller prinsesse?
- 4 Humor

Du skal skrive den valgte opgaves nummer og titel på din besvarelse.

FP9

DANSK
SKRIFTLIG FREMSTILLING
MED ADGANG TIL
INTERNETTET

3 ½ time

Maj 2017

Eksempel på opgave

FOLKESKOLENS PRØVER

Forside

Før du skriver

1 Digital mobning

2 Strandet mellem Svendborg og Ærø

3 Prins eller prinsesse?

4 Humor

FP9

DANSK SKRIFTLIG FREMSTILLING MED ADGANG TIL INTERNETTET

3 ½ time

Maj 2017

UNDERSVINGSMINISTERIET

STYRELSEN FOR

UNDERSVING OG KVALITET

2 Strandet mellem Svendborg og Ærø

Den 27. november 2011 går færgeren "Ærøskøbing" på grund i farvandet mellem Svendborg og Ærø. Om bord er blandt andet en mindre gruppe efterskoleelever på vej til deres skole. Forestil dig, at du er en af disse elever.

Du vælger at skrive indlæg til skolens blog, mens færgeren er grundstødt.

Skriv tre-fire indlæg til din skoles blog om dine oplevelser og tanker om bord på den strandede færge.

Du skal blandt andet:

- søge informationer om begivenheden på internettet
- skrive om
 - forløbet og stemningen om bord
 - reaktioner blandt passagererne
 - besætningens håndtering af situationen
- give de enkelte blogindlæg overskrifter.

SDU

28. april 2022

Empiriske fund - kompleksitet og flertydighed

Analyse- perspektiv Analyse- enhed	Tekst	Fagdiskurs	Social handling
Skriveordre	Flertydighed i multimodal kohæsion og medie. Flertydig positionering af elevlæseren som umiddelbar eller systematisk. Flertydighed ift. inspirationsteksters meningsindhold og funktion.	Multiple fagdiskurser. Hverdagsdiskurs som faglig kommunikation. Bevægelse væk fra tidligere fokus på litterær fiktionsskrivning og hverdagserfaringer mod faktagenrer og informationssøgning.	Skærpet asymmetri i magtrelationen. Flertydighed/paradoksalitet mellem invitation og ordre. Flertydig positionering mellem fagtradition og nye krav. Positionerer eleven til strategisk handling via referencer til bedømmelseskriterier og samtidig kommunikativt ved æstetiske inspirationstekster og alternative læseveje.

Teoretiske fund

- At skrive eksamenstekst indebærer et ***sammensat skriveformål hvis fordobling netop er konstitutiv for eksamensskrivning som genre.***
- **Eleven må positionere sig dobbelt som afsender:** på det reale og det fiktive niveau
- At skrive sig til anerkendelse i det tekstkulturelle normfællesskab for afgangsprøven i skriftlig fremstilling er at ***håndtere denne dobbeltpositionering og opgavematerialets flertydighed gennem tekst***
- Dette er underkommunikeret i materialet og en udfordring for elever der ikke intuitivt forstår tekstkulturen

Elevteksten: svar på skriveordren, i forventning om svar

Analyse- perspektiv	Teks		Social handling
Analyse- enhed	Artikel 2: Troelsen, S. (2020). At håndtere flertydighed under pres – elevskriveres tekstnormer og skriver selv ved folkeskolens afgangseksamen i skriftlig fremstilling. <i>Nordic Journal of Literacy Research</i> , 6(1), 126-183.		
Skriveordre			
Elevtekst			
Bedømmelse			

Anna

Emre

Anna

XXXX

Dansk skriftlig fremstilling

05 - 04 - 2017

Caseskolen

2 Strandet mellem Svendborg og Ærø

9.D

ÆRØ EFTERSKOLE

ÆRØ@EFTERSKOLE.DK

62 52 17 24

Tranderupgade 59
5970 Ærøskøbing

Tids udtrækning. ☺

ELEV - INDLÆG

27/11 - 2011 kl. 17.04

En mærkelige rumlen og knap så gode nyheder

Jeg sidder i færgen på vej til efterskolen efter en hjemme-weekend, sammen med 4 andre tæser. Vi spiller kort, spiser lidt chips og hygger. Pludselig kommer der en mærkelig rumlen fra venstre side af båden. Vi kan ikke lige finde ud af hvad det er der forårsager lyden. Jeg kigger ud af vinduet, og kan jeg se at vi ikke sejler. Det virker lidt mærkeligt fordi vi er ikke tæt på nogen havn og vi har kun sejlet i 45 min.

Lidt efter lidt finder folk ud af at vi ikke sejler, og man kan se på folk at der er ved at skabe sig en lille smule panik. Mig og de fire andre tæser forholder os nogenlunde i ro, men Ninna kan ikke lade være med at tænke på hvad der kunne være sket, hun plaprer løs om alt fra Titanic til olieudslip og at vi muligvis skal dø.

Efter noget tid kommer der en meget venlig kvinde ind som arbejder på båden. Hun fortæller ud i rummet: "Vi er desværre kommet i den uheldige situation, at vi ikke kan sejle lige forløbellig. Vi holder nu stille pga. en storm, som har forårsaget at der nogen steder er meget lavvandet. Så lige nu sidder vi fast i en sand bank som vi ikke kan komme fri af. Alt er under kontrol! Hvis der er nogen der har nogle spørgsmål må i meget gerne henvende jer". Alle ånder lettet op, der begynder at danne sig en smule små snak på kryds og tværs af passagererne, alle de små børn leger videre og de gamle læser deres avis.

Mig og Ninna beslutter os for at gå op til den venlige kvinde for at spørge om, hvornår de regnede med at være på Ærø. Efter godt 5 min for vi øje på hende, hun står og snakker med en ældre mand. Vi går hen mod hende. Hende og manden lige er blevet færdig med at snakke så hund vender sig mod os. "Hvad kan jeg gøre for piger?" siger hun smilende, "Vi ville bare lige høre hvornår i regner med at vi kunne være på Ærø?" svare Ninna. "Det er meget svært at sige" siger hun og kigger på sit ur, "Vi regner med at der kommer en slæbebåd om et par timer, og så må vi se til den tid" Vi takker i og går hen til vores pladser igen.

Fortsættelse følger.
Hilsen A.K

Cyklen

Solen skinner, det blæser dog lidt. Kasper er i gang med at snakke med hans mor angående sejlturen til Ærøskøbing, han er mors dreng. Klokken er 16:58, Kasper, Karen, Villy og jeg venter på Morten, som skal med hen til vores efterskole. Så kommer han kraftedme siddende på en cykel, og den må ikke med ombord. "Hvad så drenge" siger han, vi andre kan ikke lade være med at grine, "amen din kraftidiot, har du ikke lige købt den cykel" siger Villy, "Jo, og hvad så?" siger han så, "ha ha ha, du må ikke tage den med ombord, der er nye regler" siger Karen, vi alle griner undtagen Morten som kigger fornærmet på os "oh fuck, hvad fanden gøre jeg nu!" vi stopper med at grine, vi kan se at han bliver en lille smule ked af det, fordi cyklen er splinter ny. Vi får så den ide, at vi smugler cyklen ind uden nogen ser det. Klokken er 16:03, og vi skal ombord, færgen sejler om to minutter, og den cykel skal bare ind. Der er to indgange, en til passagerne og en til personale. Planen er at Morten og Villy tager personale døren og vi tager den anden, mens vi distrahere personalerne ombord. Kasper, Karen og jeg går ind, vi sætter os, og nu venter vi bare på Villy og Morten. "Fuck, hvad med hvis de er blevet taget!" siger Karen, "så længe Villy er der, sker der ikke noget". Villy har altid været "Einstein" i gruppen. Nu kommer de, de kommer grinende og glad, vi alle begynder med næsten at dø af grin, og vi har ikke en ide om hvad vi griner af.

Smøgen

Nu sidder vi og hygger, vi har købt nogle snacks og en sixpack af kolde red Bulls. Det tager fem og halvfjerds minutter at ankomme til Ærøskøbing, så vi spilder tiden ved at spille kort og snakke sammen. Karen kan ikke lige at sejle, han bliver søsyg, og ender med at kaste hans mors gode lasagne op gentagne gange. mens vi andre

Placering i tekstkulturen	Tekst	Fagdiskurs	Social handling
Tekstkulturens nedre grænse (karakteren 02) Victor, Lasse, Patrick og Emre	Tre tekster besvarer essayopgaven , men er meget forskellige. Emre skriver fiktiv blog . Victor: 1 ½ side uden afsnit, svagt disponeret, med sparsom tegnsætning og sprog der bryder sammen – morfologisk og syntaktisk. Lasse: ¾ side, sprogligt næsten fejlfri, genre-mæssigt sagsformidlende prosa. Patrick: 1 side, rodet layout, kludetæppe af statistiske fakta og kontroversielle holdninger. Emre: 1 ½ sides verbaltekst. Se analysen. Fælles: Svag konfiguration . Victor og Lasse anvender fx begge opgaveoverskriften som titel. Emre mangler teksttæskler.	Tilfældige normkilder. Få modaliteter – kun verbaltekst og ureflekteret layout (Emre skiller sig lidt ud). Svag autorial positionering.	Elevskriverne positionerer sig svagt i forhold til eksamensskrivningens dobbelte semiosfære Elevskriverne diskursiverer uvidenhed på flere planer (fx om genre, disponering, sprog og/eller situationskontekst og en skjult norm om tekstlængde)
Tekstkulturens gennemsnitlige niveau (karakteren 7) Veronica, Ida, Anna og Marika	Veronica: Opgave 3: Diskuterende kommentar til en klumme, som hun positionerer sig i opposition til. Ida: Opgave 1: Essay indledt med billedfrise og udspændt mellem det personlige og det generelle som munder ud i en opfordring til løsning. Anna og Marika: Se analyserne. Fælles: Potenseret multimodalt udtryk og anvendelse af multiple semiotiske resurser.	Varierede normkilder (skoleessay, blog, journalistik). Multimodalitet. Veronica og Ida positionerer sig autorialt som unge piger , der skriver om personlige holdninger og erfaringer til en voksen. Marika og Anna affilierer sig med den diskurs som skriveordren fordrer, og positionerer sig fiktivt som henholdsvis kyndig blogger og kompetent journalist .	Elevskriverne positionerer sig reflekteret eller intuitivt som indforståede med opgaveformuleringens eksplicitte krav Elevskriverne diskursiverer viden om de eksplicitte krav og den faglige diskurs som skriveordren fordrer.
Tekstkulturens fulde realisering (karakteren 12) Asta, Emma, Samira og Ester	Alle tekster besvarer essayopgaven . Asta: Genre-mæssig inkarnation af skoleessay der lidt snusfornuftigt udfolder synspunkter med udgangspunkt i afsenderens erfaringsverden rettet mod voksen adressat. Emma: Formbevidst og reflekteret udfoldelse af en erkendelsesproces hvor det diskursive selv skriver sig frem til en beslutning om at gribe ind frem for at lade mobning passere. Samira: Sprogligt risikovillig (fra det virtuose til det usikre) undersøgelse i dialog med en indskreven adressat – kompositorisk indrammet af "Nu er det nok!" og "Synes du ikke?" Ester: Se analysen. Fælles: Litterært inspireret sprog.	Litterære normkilder. Det kanoniske skoleessay med litterære stiltræk . Få modaliteter. Emma har en eksplicit normkilde i form af reference til en genreplakat. Autorial positionering som modne, litterært dannede teenagere. Elevskriverne skriver i princippet som sig selv men iscenesætter sig litterært gennem litterært sprog.	Positionerer sig som intuitivt vidende om skolekontekstens tekstkultur Elevskriverne diskursiverer kompleks viden – fagligt og i forhold til såvel de eksplicitte krav som den underforståede norm om litterær toning.

Fund

Mangfoldige tilgang til opgaven - fx

- Anna: Strategisk kreativitet
- Emre: Umiddelbar narration
- Ester: Intuitiv iscenesættelse
- Marika: Kulturkompetent kommunikation

Overordnede fund – baseret på det samlede intensivudvalg:

- Strategisk omhu, multimodalt design og nøjagtig adressering af opgavens krav belønnes kun i begrænset omfang
- Umiddelbart engagement, privilegering af verbaltekst og litterært inspireret stil belønnes og kan i et vist omfang opveje afvigelser fra eksplicite opgavekrav

Censors vurdering – hvad ligger bag karakteren?

Analyse- perspektiv \ Analyse- enhed	Tekst		Social handling	
Skriveordre				
Elevtekst				
Bedømmelse				

Artikel 3:
Troelsen, S. (2020). Sig det med sproglomster! Censorers kvalitetsnormer og positioneringer ved bedømmelsen af afgangseksamen i 'Dansk skriftlig fremstilling'. *Nordisk tidskrift för allmän didaktik*.

Karaktererne

Tekst	Rasmus	Carsten	Vibeke	Morten	Hanne	Berit	FP9	Gennemsnit
Emre	02	02	4	02	02	02	02	2,3
Marika	7	4	10	4	7	7	7	6,6
Veronica	10	7	7	7	10	10	7	8,3
Samira	7	10	10	4	10	7	12	8,6
Ester	12	7	12	10	12	12	12	11
Patrick	02	02	4	00	00	02	02	1,7
Anna	10	12	12	10	10	7	7	9,7

Og som tekst i konstellationsmodellen

	Tekst	Faglig diskurs	Social handling
Censors bedømmelse	Varierende udtryk - samme tekst kan resultere i karakterer fra 4-12 eller 00-4.	Forskellig værdsætning af delkriterier. Forskellige kvalitetsnormer.	Forskellige grader af anerkendelse – i nogle tilfælde forkastelse. Tilfældighed

Censorstudier – fund (empiriske og et enkelt teoretisk)

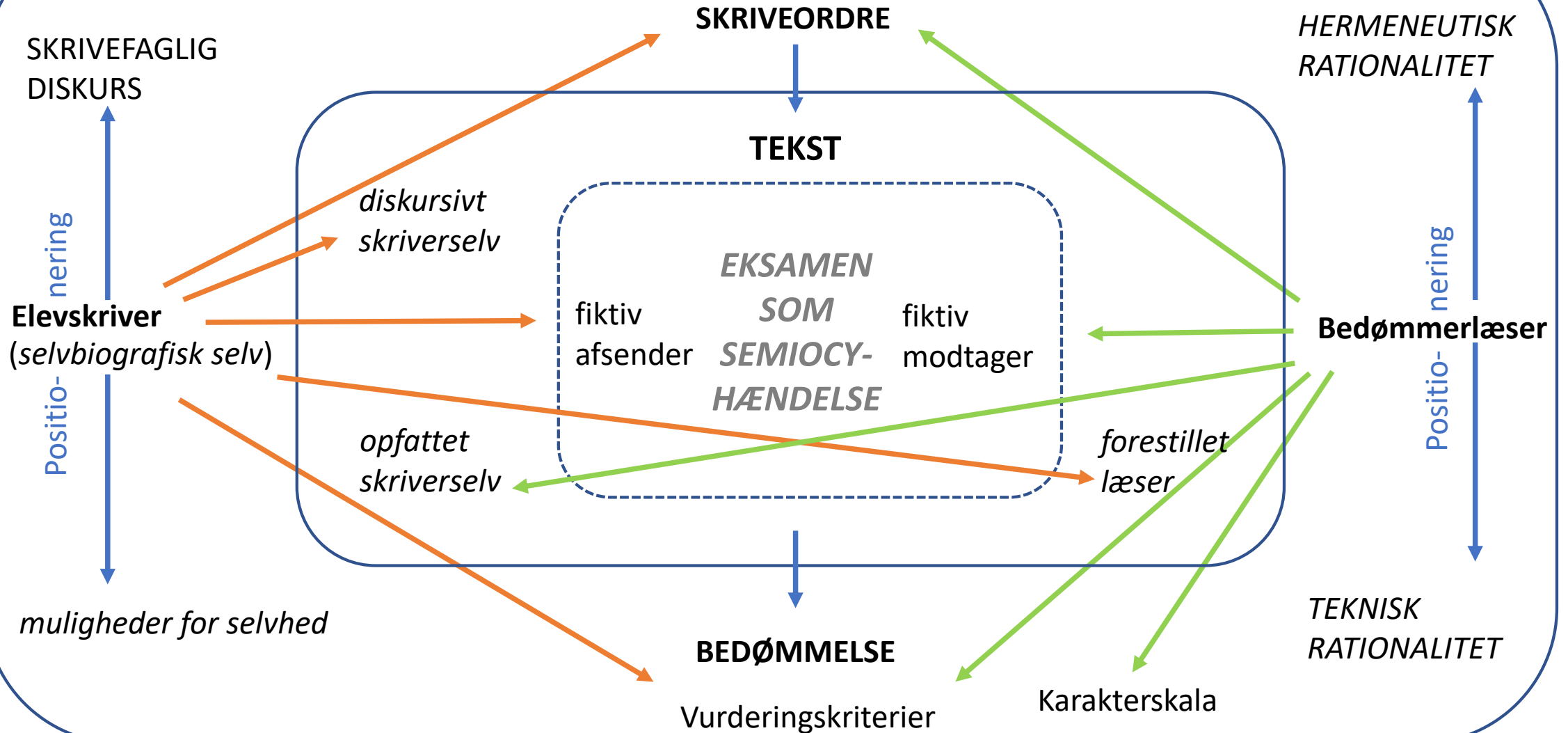
- Stor vægt på kontrol og detaljer. Minimumskrav at skriveordren "overholdes"
- Samtidig ønske om "noget mere", "engagement", "overraskelse", "sproglblomster".
- Privilegerer litterære stiltræk og personligt engagement fra elevskriverne.
- Elevteksten forsvinder mellem teknisk og hermeneutisk rationalitet (Borgström & Ledin, 2014), mellem kontrol af krav og kriterier på den ene side og udtalte kvalitetskrav på den anden.
- Fortolkningsfællesskabet findes, men kan styrkes. Både fælles normer og individuelle særtræk.
- Elevteksten fungerer som metonymisk repræsentation af elevskriveren – jf. *det oplevede skriver selv*.

Hvordan forstå eksamensskrivning i kontekst?

- en model som grundlag for at diskutere metode

KULTURKONTEKST

SITUATIONSKONTEKST

Hvor er vi nu?

Empirisk

- Arbejdsgruppe har udarbejdet ny prøvevejledning
- Censormøder er blevet obligatoriske og har ændret indhold
- Opgavekommissionen har lyttet og arbejder på forandring – måske også på forenkling ;-)
- Pressen rører på sig (Fagbladet Folkeskolen, Information, DR, Den uafhængige, 24syv)
- Der forskes i skrivning i DK!!!! (ATEL, Carlsberg-projektet, ph.d.-projekter osv.)
- Begyndende forskning i eksamen og test

Teoretisk

- Hvordan kan vi undersøge eksamensskrivning i kontekst?
 - i DK
 - i Skandinavien (*Skriv! Les! 2022*)
 - internationalt

Udvalgte referencer

- Bakhtin, M. M. (1986). The Problem of Speech Genres. In C. Emerson & M. Holquist (Eds.), *Speech genres and other late essays* Austin: University of Texas Press.
- Barton, D., Hamilton, M., & Ivanič, R. (2000). *Situated literacies: Reading and writing in context*: Psychology Press.
- Berge, K. L. (1988). *Skolestilen som sjanger. Med påtvungen penn*: Oslo: LNU/Cappelen.
- Berge, K. L. (2012). Om forskjellene mellom systemisk-funksjonell lingvistikk og tekstvitenskap. In S. Matre, D. K. Sjøhelle, & R. Solheim (Eds.), *Teorier om tekst i møte med skolens lese-og skrivepraksiser* (pp. 72-90). Oslo: Universitetsforlaget.
- Borgström, E. (2010). Att skriva prov: om normer och textstruktur i gymnasieskolans skriftliga nationella prov. *Språk & stil*, 20, 132-164.
- Christensen, T. S., Elf, N. F., & Krogh, E. (2014). *Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Ivanič, R. (2012). Writing the self: the discorsal construction of identity on intersecting timescales. In S. Matre, D. K. Sjøhelle, & R. Solheim (Eds.), *Teorier om tekst i møte med skolens lese- og skrivepraksiser*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Krogh, E. (2015). Faglighed og skriftlighed - teori, metode og analyseramme. In E. Krogh, T. S. Christensen, & K. S. Jakobsen (Eds.), *Elevskrivere i gymnasiefag*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Miller, C. (1984): Genre as social action. In: Quarterly journal of speech, vol. 70, pp. 151-167.
- Troelsen, S. (2018). En invitation man ikke kan afslå – analyse af afgangsprøven i skriftlig fremstilling med særligt fokus på skriveordren. *Nordic Journal of Literacy Research*, 4(1), 142-166. doi:10.23865/njlr.v4.1267
- Troelsen, S. (2020). At håndtere flertydighed under pres – elevskriveres tekstnormer og skriver selv ved folkeskolens afgangseksamen i skriftlig fremstilling. *Nordic Journal of Literacy Research*, 6(1), 126-183.
- Troelsen, S. (2020). Sig det med sprogløst!-censurers kvalitetsnormer og positioneringer ved bedømmelsen af afgangseksamen i 'Dansk, skriftlig fremstilling'. I *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik*.
- Undervisningsministeriet. (maj 2017). *FP9 Dansk Skriftlig Fremstilling*.